

УДК 323.27:97(477)+(438)

О. І. Брусиловська

д-р політ. наук, професор,
кафедра міжнародних відносин,
ОНУ ім. І. І. Мечникова
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-0519-4206>
DOI: [http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2018.2\(31\).146394](http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2018.2(31).146394)

**РЕЦЕНЗИЯ НА МОНОГРАФИЮ ТАРАСА КУЗЬО «ВІЙНА ПУТИНА ПРОТИ УКРАЇНИ. РЕВОЛЮЦІЯ, НАЦІОНАЛІЗМ ТА ЗЛОЧИН»
(Kuzio, Taras. Putin's War against Ukraine. Revolution, nationalism, and crime. CreateSpace, University of Toronto, 2017)**

Тарас Кузьо, відомий британський та канадський політолог українсько-го походження, спеціаліст з історії та політики незалежної України, свою чергову монографію починає з характеристики особливостей сучасної глобальної політики Російської Федерації та її впливу на міжнародні відносини. Він зазначає, що український кейс треба розглядати в єдиному ланцюгу подій після 2013 р. Так, НАТО, Європейський парламент, ОБСЄ свого часу стали жертвами значних кібератак. У 2016 р. Франція заблокувала 24 тисячі кібератак, спрямованих на своїх військових. У свою чергу, Україна зазнала 24 тисячі кібератак лише за 2 місяці 2016 р. Отже «американські реалісти, які чинять сильний вплив на президента Д. Трампа, помилялися, стверджуючи, що Путін незацікавлений рухатися далі, до країн — не членів НАТО, таких як Україна. Росія розпочала гібридну, інформаційну та кібервійну проти країн-членів НАТО, таких як Естонія, Великобританія, Німеччина, Норвегія, Нідерланди, Франція, Греція, Угорщина, Болгарія, Туреччина та проти майбутнього члена НАТО Чорногорії. Німецька розвідка повідомила, що парламент зазнав кібератаки та публічно транслювала по телебаченню занепокоєність, що Росія кібератакує вибори 2017 р. у Німеччині» [с. 4].

Кузьо відстоює точку зору, що наразі Росія повернулася до традиційної в Радянському Союзі теорії змови, розглядаючи події в Сербії 2000 р., Грузії 2003 р., українські демократичні революції 2004 та 2013–2014 рр. як організовані західними країнами путчі, націлені проти російських привілейованих інтересів у Євразії [с. 37].

Кузьо також цитує Катерину Ваннер, яка звернула увагу на те, що тлумачення суперника в Росії є дуже розширеним й що «співвітчизники», на яких розповсюджується «руський мир», будуть під протекцією незалежно від того хочуть, потребують вони цього чи ні, незважаючи на той факт, що вони живуть в іншій країні. Отже, за Кузьо, довільне з'єднання етнічних росіян з російськомовними групами вже було спростовано високим рівнем українського патріотизму російськомовного населення [с. 67].

Одним з найцікавіших моментів дослідження є тема так званої «російської війни з реальністю», тобто широким використанням таких політич-

них технологій, про які лідери Радянського Союзу навіть не мріяли. Це включає у тому числі створення суперечливого образу «українців-фашистів», які водночас є «побратимами росіян», оскільки «росіяни та українці — один народ» [с. 95].

Війна з реальністю передбачає перманентне створення фейкового контенту. Наприклад, Слідчий комітет РФ стверджував, що українські війська «націлені на цілковите винищення російськомовного населення» на Донбасі. Вони нібито умисно були винищені за те, що «розмовляли російською, відмовлялися приєднатись до націоналістичної істерії та заважали проникненню фашистської ідеології на своїх землях». Була навіть видана Біла книга (українських) злочинів, яка використовувала фейкові фотографії на титульній сторінці [с. 96].

Окремою важливою темою, яка висвітлена у монографії, є черговий перегляд історії, спроби РФ створити спільну українсько-російську історію, що підривала б основи української незалежності. Російську делегацію Російсько-української комісії очолив одіозний політичний технолог Сергій Макаров (який не є професійним істориком). Найбільший його гнів викликали питання походження Української держави, Переяславська рада 1654 р. та український визвольний рух під час громадянської війни в Росії. Серед найпопулярніших історичних міфів у путінській Росії Кузьо виділяє наступні:

- 1) українці та росіяни один і той самий народ (Путін та інші російські лідери не припиняють це стверджувати, починаючи з 2012 р.);
- 2) Київська Русь як колиска трьох «братських народів» східних слов'ян;
- 3) міфологізація Великої Вітчизняної війни;
- 4) українські націоналісти як фашисти та нацистські колабораціоністи;
- 5) зменшення негативного аналізу радянської історії;
- 6) зменшення значущості Помаранчевої революції, ігнорування шахрайства під час виборів 2004 р. [с. 184].

До цього слід також додати апологетизацію Петра I та формування Російської імперії, Леніна, Радянського Союзу, Брежнєва [с. 185].

Для нас сьогодні особливо важливими є дослідження паралелей між російською публічною дипломатією та публічною дипломатією Радянського Союзу. За Кузьо, «вони обидві таємно маніпулювали, дезінформували та обманювали. Тоді КДБ, а зараз ФСБ та СЗР таємно працюють через своїх агентів впливу та військові організації, іноді навіть шляхом «активних дій» (вбивств з політичних мотивів)». Так, в Україні проросійські НУО почали рости, як гриби після дощу в 2009 р., напередодні виборів, а особливо з 2012 р., коли Путін був переобраний. У грудні 2015 р. у Росії розпочала своє існування організація «Антимайдан» з тією самою метою, що й організація «Наші», а саме «запобігти кольоровим революціям, вуличним заворушенням, хаосу та анархії». «Антимайдан» був очолений екстремістами та середніх років «Нічними вовками», які забезпечують напіввійськове тренування для членів організації у спеціалізованих таборах. Ідеологія «Антимайдану» сполучає традиційну українофобію та антизахідну ксенофобію з такими лозунгами як «Майдан дорівнює фашизму», «Ми не

пробачимо, ми не забудемо!», «Майдан допомагає ворогам Росії!» [с. 218]. Як активні агенти впливу все більше діють російські національні меншини в СНД. Перша мобілізація цих меншин мала місце в Таллінні навесні 2007 р. через демонтування пам'ятника радянським солдатам. РПЦ також стала ключовим партнером у російській публічній дипломатії [с. 219].

Досліджуючи російську гібридну війну, Кузьо характеризує її як послидовну брехню, наводячи красномовні приклади. Так, під час анексії Криму Путін спростовував, що «зелені чоловічки» були російськими військовими, а коли його запитали, відповів: «Існує багато військових форм. Ви можете знайти їх у будь-якому магазині». Місяцем пізніше він визнав, що то дійсно були російські військові формування. Лавров відповів у тій самій манері в лютому 2016 р. на Мюнхенській конференції з безпеки, коли Порошенко показав паспорти померлих та ув'язнених солдат. Але Путін та інші російські лідери продовжують брехати щодо присутності російських військ на Донбасі. «Немає ніяких російських військових та російських радників на сході України», — стверджує Путін. Російський військовий представник заперечував проведення військових маневрів біля українського кордону, так само як заперечував обстріл України з території Росії чи той факт, що російські війська були на території України. Можливо, такий обман міг спрацювати десятиріччя тому, але сьогодні це не так, в часи супутників та ЗМІ. Кузьо посилається на Померанцева, який свого часу характеризував масову брехню Путіна та Лаврова як слідування радянській традиції маскування, де «життя — це одна блискуча вистава, де кожна роль, позиції та переконання є мінливими» [с. 269].

На нашу думку, монографія Тараса Кузьо «Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм та злочин» є помітним внеском у розвиток політичної науки, значно розширює межі наукових розвідок і відкриває нові шляхи щодо осмислення феномена поточного російсько-українського конфлікту. Монографії властива наукова новизна; дослідження відзначається також високим рівнем наукової обґрунтованості та достовірності, чому сприяє виважений аналіз значного масиву літературних джерел, особистий досвід автора, а також достатня апробація положень та висновків дослідження. Концептуальні положення монографії можуть бути використані у навчальному процесі в рамках навчальних курсів для студентів, аспірантів та викладачів з політології та міжнародних відносин. Практичне значення монографії полягає в тому, що отримані наукові результати можуть бути використані в процесі формування як стратегії подальшого розвитку України, так і вдосконалення її зовнішньополітичної стратегії.

Рецензія надійшла до редакції 5.09.2018